
В. П. НАГРЕБЕЛЬНИЙ

**В АВАНГАРДІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОЇ НАУКИ
(Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України
відзначив 60-річний ювілей)**

13 травня цього року урочисто відзначив 60-річчя від дня заснування Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України. За цей час він пройшов складний шлях свого становлення і розвитку. Уся його історія є результатом сконцентрованого у часі й масштабного за своєю значущістю творчого пошуку, який увібрав найкращі надбання і традиції вітчизняної юридичної думки попередніх століть. Долаючи труднощі, з невеликого Сектора держави і права АН УРСР Інститут перетворився на провідну академічну наукову юридичну установу України. Своїм творчим доробком у дослідженні фундаментальних проблем державно-правового будівництва і міжнародного права Інститут здобув широке визнання юридичної громадськості як нашої країни, так і за її межами.

Ініціатива створення у повоєнні роки правознавчої академічної установи належала тодішньому заступникові Голови Ради Міністрів УРСР і одночасно міністрові закордонних справ УРСР Д. 3. Мануїльському. Така установа потрібна була насамперед для теоретичного обґрунтування міжнародної правосуб'єктності Української РСР, яка стала членом ООН, і надання допомоги Міністерству закордонних справ УРСР у його діяльності. Цю ідею підтримав доктор юридичних наук, професор В. М. Корецький, який неодноразово входив як радник до складу очолюваних Д. 3. Мануїльським урядових делегацій на міжнародних конференціях. Останній високо цінував В. М. Корецького як талановитого вченого і висококваліфікованого фахівця в галузі міжнародного права. Саме з ним Д. 3. Мануїльський пов'язував утворення вказаної наукової установи.

Спочатку було вирішено втілити дану ідею шляхом створення в системі АН УРСР невеликого Кабінету держави та права, але внаслідок різних обставин практичної реалізації вона не отримала. 21 квітня 1949 р. Рада Міністрів СРСР своїм розпорядженням дозволила Раді Міністрів УРСР утворити у складі АН УРСР Сектор держави і права. 6 травня 1949 р. Рада Міністрів УРСР прийняла поста-

© *НАГРЕБЕЛЬНИЙ Володимир Петрович* – заступник директора Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, кандидат юридичних наук, член-кореспондент академії правових наук України.

нову за № 1091 «Про зміну постанови Ради Міністрів УРСР від 14 грудня 1948 року № 2960 «Про організацію в складі науково-дослідних установ Академії наук УРСР Кабінету держави та права». Цією постановою Уряд УРСР дозволив АН УРСР утворити у складі відділу суспільних наук Академії Сектор держави та права як окрему науково-дослідну одиницю.

13 травня того ж року Президія АН УРСР розглянула це питання на своєму засіданні й ухвалила рішення взяти до відома та виконання постанову Ради Міністрів УРСР № 1091 від 6 травня 1949 р. Саме з цього рішення Президії АН УРСР і розпочалися конкретні заходи щодо організації Сектора держави та права АН УРСР як самостійної науково-дослідної одиниці в системі відділення суспільних наук АН УРСР, основним завданням якого були всебічний розвиток радянської правової науки в УРСР і теоретичне узагальнення діяльності державних органів республіки.

У другій половині 1949 р. сформувався початковий склад наукового колективу Сектора із семи осіб. Крім В. М. Корецького і Б. М. Бабія, до нього увійшло п'ять молодших наукових співробітників – випускників юридичного факультету Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. З осені 1949 р. при Секторі почала діяти аспірантура за спеціальністю «Міжнародне право».

Становлення Сектора відбувалося в умовах жорсткої сталінської командно-адміністративної системи і партійних вимог послідовно класового підходу до дослідження суспільних явищ. Перші теми наукових досліджень у Секторі стосувалися питань утворення та діяльності державного апарату в роки Жовтневої революції та громадянської війни, возз'єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною, державно-правового устрою Болгарії і Китаю, організаційно-масової роботи сільських Рад депутатів трудящих, державного керівництва колгоспами. Чимало уваги приділялося науковим розробкам для Міністерства закордонних справ УРСР, пов'язаних із зовнішньополітичною діяльністю УРСР, непрапомірністю розміщення американських військових баз на чужих територіях, проблемами «відкритого моря», боротьби за мир і безпеку народів, «добрих послуг» у міжнародному праві тощо.

Хрущовська відлига позитивно вплинула на стан і характер діяльності Сектора, який розпочав підготовку монографічних праць. Підвищився теоретичний рівень наукових досліджень, поглибилися його зв'язки з практикою державно-правового будівництва. Розширилась і тематика наукової діяльності Сектора: були започатковані дослідження в галузі цивільного, трудового і кримінального права, кримінального процесу, правової охорони природи. Науковці Сектора взяли участь у підготовці проектів Цивільного, Цивільного процесуального, Кримінального, Кримінально-процесуального кодексів УРСР, інших законодавчих актів та матеріалів з питань міжнародного права для МЗС УРСР. Проведені заходи дали можливість більш предметно організувати наукові дослідження у Секторі, зміцнити зв'язки науковців з відповідними державними органами, збільшити кількість виданих ним монографічних праць. Посилилась роль Сектора як установи з координації наукових державно-правових досліджень у республіці. Ним самостійно або разом з юридичним факультетом Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка було проведено низку наукових конференцій: «Методологічні проблеми радянської юридичної науки» (1965), «Конкретно-соціологічні дослідження в правовій науці» (1967), «Правові проблеми управління народним господарством» (1968) та ін.

У цей період відбувалося також чисельне збільшення колективу Сектора та його внутрішнє структурування. На початку 60-х років кількість наукових співробітників наблизилася до 40. З 1961 р. у складі Сектора почали організовуватися науково-галузеві групи на громадських засадах: теорії та історії держави і права; радянського державного і адміністративного права; цивільного і трудового права та процесу, колгоспного і земельного права; кримінального права і процесу; державного права зарубіжних країн; міжнародного права.

У брежневський період (1964-1982 рр.) юридична наука виявилася міцно прив'язаною до потреб командно-адміністративної системи щодо теоретичного обґрунтування її політичних рішень. Але, попри ідеологічні нашарування, правова наука і в цей період продовжувала розвиватися значною мірою за своїми внутрішніми закономірностями. Це стосувалося і Сектора, а згодом – Інституту держави і права.

Слід зазначити, що наприкінці 1968 р. у Секторі держави і права АН УРСР працювало 42 наукових співробітники, в тому числі 4 доктори і 24 кандидати наук, один академік і один член-кореспондент АН УРСР. З 1950 до 1968 р. науковцями Сектора було опубліковано 92 монографії, 73 брошури і понад 320 наукових статей. Як за обсягом і характером науково-дослідної роботи, так і за своїм складом Сектор наблизився до статусу академічного науково-дослідного інституту.

12 червня 1969 р. Рада Міністрів УРСР прийняла постанову за № 360 «Про створення Інституту держави і права Академії наук УРСР» на базі відповідного Сектора і поклала на Інститут проведення наукових досліджень з актуальних питань державно-правового будівництва.

На виконання рішення уряду Президія АН УРСР 24 червня того ж року прийняла постанову за № 202 «Про створення Інституту держави і права АН УРСР», відповідно до якої головним завданням новоствореної установи було визнано розробку методологічних проблем правової науки, проведення досліджень у галузі державно-правового будівництва та широке впровадження їх результатів у всі сфери організації і діяльності державного апарату.

Інститут держави і права було введено до складу Відділу економіки, історії, філософії та права АН УРСР (академіком-секретарем цього відділу в цей час був Б. М. Бабій). На Інститут поклалися планування та координація наукових досліджень у галузі державно-правового будівництва Української РСР Виконуючим обов'язки директора Інституту було призначено В. М. Корецького (до проведення виборів на цю посаду), а заступником директора з наукової роботи – Б. М. Бабія. Була визначена структура Інституту у складі п'яти наукових відділів, групи науково-технічної інформації, наукової бібліотеки, бухгалтерії, канцелярії та адміністративно-господарської служби.

У 1972 р. відділ проблем державного і господарського управління було реорганізовано і на його базі утворено два відділи проблем політичної організації радянського суспільства (завідувач А. П. Таранов); б) політико-правових проблем управління (завідувач В. В. Цветков). Таким чином, на початку 70-х років Інституту держави і права АН УРСР налічував шість відділів, де працювали 51 науковий працівник, з них 9 докторів і 31 кандидат юридичних наук. В аспірантурі Інституту навчалася 10 аспірантів. До середини 80-х років кількість відділів Інституту зросла до восьми. Збільшилася і чисельність наукових працівників.

У 1972 р. Б. М. Бабія було обрано академіком АН УРСР за спеціальністю «Історія держави і права Української РСР», а доктора юридичних наук В. В. Цвет-

кова – членом-кореспондентом АН УРСР за спеціальністю «Право, проблеми управління». У 1974 р. Б. М. Бабій став директором Інституту, а В. М. Корецький залишився почесним директором і завідувачем відділу міжнародного права і порівняльного правознавства.

Результатом перших п'ятнадцяти років діяльності Інституту стали десятки монографічних праць, підготовлених його науковцями. Помітною подією для Інституту став вихід у 1976 р. нового видання колективної праці «Історія держави і права Української РСР» за редакцією Б. М. Бабія. Авторському колективу цієї книги у 1981 р. було присуджено Державну премію Української РСР у галузі науки і техніки. У 1979 р. премією АН УРСР імені Д. З. Мануїльського була удостоєна праця Г. Ю. Бувайлика «Правове регулювання міжнародних економічних відносин». 1984 р. цією ж премією був відзначений цикл праць з проблем державного управління (автори – В. В. Цветков, В. Ф. Сіренко, В. Б. Авер'янов).

У 1977-1978 рр. Інститут взяв активну участь у підготовці проекту Конституції УРСР 1978 р. Б. М. Бабій був членом робочої групи і Секретаріату Комісії по підготовці проекту Конституції УРСР. Він же, а також В. Є. Бражников, І. П. Бутко, А. П. Таранов, В. М. Терлецький очолювали робочі підгрупи по підготовці необхідних матеріалів для розробки даного проекту. В. Є. Бражников, М. Ф. Селівон та І. А. Тимченко були членами комісії апарату Президії Верховної Ради України по вивченню і узагальненню пропозицій і зауважень, які надійшли в ході всенародного обговорення проекту Конституції УРСР. 1980 р. почесному директорові Інституту академіку АН УРСР В. М. Корецькому виповнилося 90 років. За великі заслуги у розвитку юридичної науки та активну громадсько-політичну діяльність йому було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці, що стало непересічною подією в історії радянської юридичної науки.

Розпочата в середині 1980-х років перебудова суспільного життя в Радянському Союзі значною мірою демократизувала процеси у науці і зменшила ідеологічний тиск на дослідження у галузі гуманітарних наук, у тому числі юридичних.

У січні 1988 р. члена-кореспондента АН УРСР, згодом – академіка НАН України Ю. С. Шемшученка було обрано директором Інституту. Він очолює його і сьогодні. У цей час була розроблена система заходів щодо перебудови наукової діяльності Інституту на основі переосмислення ідеологічних стереотипів і догм у галузі держави і права. Відповідно по-новому були сформульовані пріоритетні напрями наукових досліджень Інституту: а) розвиток політичної системи радянського суспільства. Актуальні проблеми державно-правової науки; б) сучасні тенденції розвитку державно-правової системи зарубіжних країн; в) міжнародно-правові аспекти забезпечення миру і міжнародної безпеки; г) вивчення, опис і публікації історико-правових джерел. З метою поліпшення координації наукових досліджень між відділами у 1990 р. з числа провідних учених Інституту на громадських засадах було утворено дві наукові ради – «Проблеми правової держави, захисту і забезпечення прав особи» і «Проблеми сучасної політичної системи господарського механізму і управління». Усе це сприяло позитивним змінам наукових досліджень Інституту. Саме у цей час розпочалося вивчення проблем правової держави і громадянського суспільства, були поглиблені дослідження питань демократії, прав і свобод людини і громадянина, законодавчої діяльності та інших актуальних питань державно-правового будівництва в Україні. 15 лютого 1990 р. Рада Міністрів УРСР прийняла постанову № 36 «Про присвоєння імені В. М. Корецького Інституту держави і права АН УРСР».

Сучасний, якісно новий етап у діяльності Інституту розпочався з прийняття у 1990 р. Декларації про державний суверенітет України та у 1991 р. – Акта проголошення незалежності України. Відбулися істотні зміни у підходах до дослідження державно-правової проблематики. Суть цих змін полягала у тому, що відповідні державно-правові явища почали розглядатися у рамках політико-правової системи незалежної Української держави. Наукові дослідження Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України були скориговані на створення юридичної наукової бази для становлення і розвитку української державності і правової системи, проведення конституційної, адміністративно-правової, судово-правової, економічної та інших реформ.

Основними проблемами наукових досліджень Інституту з початку 1990-х років були: розбудова державності України; конституційне право і місцеве самоврядування; правове регулювання аграрних відносин та охорони навколишнього середовища; кримінально-правова боротьба з економічними та іншими злочинами; міжнародне право і міжнародна правосуб'єктність України тощо. Надалі ці напрями були укрупнені й зведені у середині 1990-х років до чотирьох: проблеми державотворення в Україні: теорія, історія, практика; теоретичні і прикладні проблеми розвитку правової системи України; Україна в системі сучасного міжнародного правопорядку: теорія і практика.

Пріоритетними напрямками сучасних фундаментальних наукових досліджень Інституту є: проблеми державотворення і правотворення в Україні: теорія, історія, практика; правові проблеми демократизації суспільних відносин і формування громадянського суспільства та утвердження і реалізації прав та свобод людини; теоретичні і прикладні проблеми розвитку правової системи України; теоретичні й практичні проблеми реалізації Конституції та законодавства України; Україна в системі сучасного міжнародного правопорядку та європейської інтеграції: теорія і практика; проблеми енциклопедичних юридичних досліджень, філософії і соціології права.

Варто зазначити, що 8 вересня 1993 р. Президія НАН України за результатами обговорення доповіді Ю. С. Шемшученка прийняла постанову «Про підготовку фундаментальної «Юридичної енциклопедії». 22 лютого 1996 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову «Про державну підтримку видання «Юридичної енциклопедії». Зважаючи на важливість даного питання, підготовка «Юридичної енциклопедії» у 6 томах була включена до пріоритетних напрямів наукової діяльності Інституту і здійснювалася за відповідним державним замовленням. Робота над виданням (відповідальний редактор – Ю.С.Шемшученко) тривала протягом 1998 -2004 рр. У 2005 р. ця фундаментальна праця отримала Державну премію України у галузі науки і техніки. Серед нагороджених – провідні вчені Інституту – Ю.С.Шемшученко, В.П.Нагребельний, В.Н.Денисов, В.П.Горбатенко, В.Ф.Погорілко, О.М.Мироненко, В.І.Семчик та І.Б.Усенко.

Такої ж премії була удостоєна і видана за участю Інституту 6-томна «Енциклопедія етнокультурознавства» (голова редакційної ради – Ю.І.Римаренко). Лауреатами Державної премії України у галузі науки і техніки серед науковців Інституту є також Н.Р.Малишева та В.І.Олещенко.

До довідково-енциклопедичних видань Інституту належать також: «Мала енциклопедія етнодержавознавства» (1996 р.) за редакцією Ю.І.Римаренка, «Політичний енциклопедичний словник» (1997 та 2004 рр.) за редакцією Ю.С.Шемшученка, В.Д.Бабкіна, В.П.Горбатенка, «Великий енциклопедичний

юридичний словник» (2007 р.) за редакцією Ю.С.Шемшученка, «Енциклопедія цивільного права України» (2008 р.) за редакцією Я.М.Шевченко тощо.

Спільно з Національним університетом внутрішніх справ України та іншими установами і організаціями колектив Інституту продовжує видавати багатотомну «Міжнародну поліцейську енциклопедію» (вже вийшло чотири томи). З 2008 р. розпочалася робота за проектом видання багатотомної «Енциклопедії міжнародного права».

Помітним у загальнонаціональному масштабі було й видання Інститутом протягом 2002-2005 рр. 10-томної «Антології української юридичної думки»,

Наприкінці 1990-х років відбулися суттєві структурні зміни в Інституті. Довелося відмовитися від малочисельних наукових секторів, кілька разів частково реорганізувалися відділи Інституту, змінювалися їх назви. Нині основними структурними одиницями Інституту є 9 наукових відділів: теорії держави і права (завідувач – Н.М.Оніщенко); історико-правових досліджень (завідувач – І.Б. Усенко); конституційного права та місцевого самоврядування (завідувач – Ю.С.Шемшученко); проблем державного управління та адміністративного права (завідувач – В.Б. Авер'янов); проблем цивільного, трудового та підприємницького права (завідувач – Я.М. Шевченко); проблем аграрного, земельного та екологічного права (завідувач – В.І.Семчик); проблем кримінального права, кримінології та судострою (завідувач – О.М. Костенко); міжнародного права та порівняльного правознавства (завідувач – В.Н. Денисов); правових проблем політології (завідувач – І.О.Кресіна).

Крім того, у складі чи при Інституті діють 7 наукових центрів, а також Рада з координації фундаментальних правових досліджень НАН України (керівник – Ю.С.Шемшученко). Під егідою Інституту були видані вибрані праці академіка М.П.Василенка у трьох томах, Великий енциклопедичний юридичний словник, а спільно з Академією правових наук України – 5-томна праця «Правова система України».

За останнє десятиріччя з-під пера науковців Інституту вийшли у світ десятки монографічних праць з актуальних проблем державно-правового будівництва у суверенній Україні, історії держави і права та міжнародного права. Посилилася увага до видання довідкової літератури. За останні роки були опубліковані: «Юридичний довідник підприємця» (1992) та «Юридичний словник-довідник» (1996), «Політологічний енциклопедичний словник» (1997), «Власність громадян. Юридичний довідник» (1997), «Правова охорона культурних цінностей. Міжнародні документи і законодавство України» (1997), «Ядерне законодавство України» (1998), «Енергетичне законодавство України та Європейського Союзу» (2003), «Космічне законодавство країн світу» в 4 томах (2001 -2007 рр.) тощо.

На початку 1990-х років у Інституті було започатковано серію «Пам'ятки політико-правової культури України». З цієї серії було опубліковано: «Зібрання малоросійських прав 1807 р.» (1993); «Ділова документація Гетьманщини XVIII ст.» (1993); «Права, за якими судиться малоросійський народ» (1997) та ін.

Протягом останнього десятиріччя наукові праці Інституту неодноразово були удостоєні академічних та інших премій і нагород. Зокрема, у 1991 р. премію АН України імені Д. З. Мануїльського отримали Ю. С. Шемшученко і Н.Р. Малишева – за цикл праць з правових проблем охорони навколишнього середовища. Премією НАН України імені М.П. Василенка були нагороджені: В.Н. Денисов і В.І. Євїнтов – за цикл праць «Міжнародне право і світовий порядок: пошук моде-

лей правового розвитку» (1992); І.Б. Усенко – за цикл праць «Юридичні аспекти історії Всеукраїнської академії наук» (1994); О.М. Костенко – за цикл праць «Закон і злочин (соціопсихологічні дослідження)» (1995); Ю.І. Римаренко – за цикл праць «Етнодержавознавство: понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія і практика» (1996); Ю.С. Шемшученко і К.А. Вислобоков – за видання видатної пам'ятки українського права «Права, за якими судиться малоросійський народ» (1997); Н.М.Оніщенко – за цикл праць «Правова система і парламентаризм в Україні: проблеми становлення і розвитку» (2004); В.І.Семчик, П.Ф. Кулинич, О.І. Ющик – за цикл праць «Теоретичні проблеми аграрної і земельної реформ та законодавчого процесу в Україні» (2006); В.П. Горбатенко – за цикл праць «Проблеми і перспективи політико-правового розвитку України» (2008).

Вчені Інституту взяли активну участь у підготовці тексту Декларації про державний суверенітет України, а потім – проекту Конституції України 1996 р. В Інституті були розроблені і надіслані до відповідних державних органів наукова концепція і власний проект Конституції України. Ю.С. Шемшученко був членом Конституційної комісії Верховної Ради України, а В.Б. Авер'янов, І.П. Бутко, Л.Т. Кривенко і В.Ф. Погорілко входили до складу офіційних робочих груп з підготовки проекту Конституції. І.Б. Усенко взяв участь у остаточному термінологічному редагуванні тексту Конституції. За участь у розробці, підготовці та прийнятті Основного Закону України В.Б. Авер'янов, В.Ф. Погорілко в 1996 році були відзначені державними нагородами. У 2007 р. вчені Інституту долучилися до процесу оновлення чинної Конституції України відповідно до Указу Президента України від 27 грудня цього року «Про Національну конституційну раду». 18 лютого 2008 р. Президент України затвердив персональний склад цієї Ради, а 20 лютого провів її перше засідання. До складу Національної конституційної ради від Інституту увійшли Ю.С.Шемшученко, В.Б. Авер'янов та В.Ф.Сіренко, а до складу групи радників – М.І.Сірий.

Творча діяльність Інституту базується на глибокому вивченні практики реалізації чинного законодавства, співпраці з державними і господарськими органами. Інститут має тісні зв'язки з Верховною Радою, Президентом і Кабінетом Міністрів України, Міністерством юстиції України, Конституційним Судом України, Верховним Судом України, Вищим господарським судом України, Вищим адміністративним судом України, Генеральною прокуратурою України, іншими правоохоронними органами, Київською міською радою, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Співробітники Інституту є членами наукових і науково-консультативних рад при відповідних державних органах, працюють у створюваних ними комісіях.

Інститутом підготовлено та надіслано до відповідних державних органів велику кількість наукових записок та інших пропозицій і рекомендацій з питань удосконалення чинного законодавства і практики його застосування. З 1995 р. при Інституті діє Рада наукових експертів (голова – В.І.Семчик), яка щороку надає близько 100 експертних висновків.

Інститут традиційно підтримує плідні творчі зв'язки з Академією правових наук України, Національною юридичною академією України імені Ярослава Мудрого, юридичними факультетами Київського та Львівського університетів, Одеською національною юридичною академією, Київським та Харківським національними університетами внутрішніх справ, Національною академією Служби безпеки України, юридичним факультетом Таврійського національного

університету ім. В.І.Вернадського, юридичними факультетами Ужгородського державного університету та Українською академією банківської справи, Інститутом міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка тощо.

Інститут проводить як національні, так і міжнародні наукові конференції та симпозиуми. Разом з Національним космічним агентством України він, зокрема, провів у Києві у 2006 р. Міжнародний симпозиум ООН з космічного права, який отримав широкий позитивний резонанс.

Співробітники Інституту входять до складу міжнародних делегацій України, в тому числі на сесії Генеральної Асамблеї ООН. Інститут здійснює творче співробітництво з Інститутом держави і права Російської академії наук, Інститутом законодавства при уряді Російської Федерації, Московською юридичною академією, науковими і навчальними юридичними центрами США, Франції, Німеччини, Угорщини, Польщі, Казахстану, Республіки Білорусь та інших країн.

Наукова діяльність Інституту на національному рівні здійснюється у контексті її інтеграції з юридичною освітою. Найбільш ефективною, системною формою інтеграції є творче співробітництво Інституту з Київським університетом права НАН України (ректор – професор Ю.Л. Бошицький), яке вже триває близько 15 років. Науковці Інституту результати своїх творчих досліджень апробують у студентських аудиторіях. Інститут і Університет проводять спільні наукові й науково-практичні конференції, взаємодіють у підготовці кандидатів і докторів юридичних наук через аспірантуру і докторантуру, спільно видають монографічні праці, підручники і навчальні посібники, а також «Часопис Київського університету права» (головний редактор – Ю.С. Шемшученко).

Справжньою школою для перевірки наукових ідей стали методологічні семінари «Юридична наука і суспільство: проблеми теорії і практики», які періодично проводяться Інститутом.

Інститут багато уваги приділяє підготовці наукових кадрів, примноженню їх творчого потенціалу. Нині тут працюють понад 90 наукових співробітників, у тому числі близько 70 докторів і кандидатів юридичних наук, 11 академіків та членів-кореспондентів НАН України і Академії правових наук України, 9 лауреатів Державної премії України в галузі науки і техніки, заслужені діячі науки і техніки та заслужені юристи України. Багато науковців нагороджені орденами і медалями.

Гордістю Інституту є наукові школи, які сформувалися на засадах наступництва у науці. До них, зокрема, належать наукові школи міжнародного права академіка В.М. Корецького, історії держави і права академіка Б.М. Бабія, державного управління члена-кореспондента НАН України В.В. Цветкова, конституційного права члена-кореспондента НАН України В.Ф. Погорілка, проблем інтересів у праві члена-кореспондента НАН України В.Ф. Сіренка, етнодержавознавства члена-кореспондента Академії правових наук України Ю.І. Римаренка, екологічного права академіка НАН України Ю.С. Шемшученка, аграрного права члена-кореспондента НАН України В.І. Семчика та ін. Ці школи мають продовження в учнях лідерів, які вже пішли з життя.

Водночас Інститут постійно дбає про інститутську наукову зміну, підготовку нового покоління кандидатів і докторів юридичних та політичних наук. Здійснюється це головним чином через аспірантуру і докторантуру. На початку 2009 р. в аспірантурі і докторантурі Інституту навчалися понад 150 осіб на умо-

вах бюджетного фінансування і на контрактній основі. Серед аспірантів – громадяни як України, так і інших держав. Успішно функціонує також інститут здобувачів наукових ступенів (нині близько 120 осіб).

При Інституті діють три спеціалізовані вчені ради по захисту докторських і кандидатських дисертацій. Ними охоплені майже всі юридичні спеціальності. Щороку в цих радах захищається 50-55 докторів і кандидатів юридичних та політичних наук.

Чимало уваги приділяє Інститут і періодичним виданням. З 1992 р. він видає щорічник «Правова держава» та збірник наукових праць «Держава і право», є співзасновником і видавцем журналів «Право України», «Підприємництво, господарство і право», «Судова апеляція», «Порівняльно-правові дослідження», «Проблеми філософії права», «Часопис Київського університету права».

Отже, за роки своєї діяльності Інститут зробив істотний внесок у розвиток української юридичної науки і практики державно-правового будівництва. Його науковцями за цей час опубліковано близько 500 монографій з актуальних проблем державотворення і правотворення та понад 10 тисяч наукових журнальних статей. Водночас оцінюючи пройдений за 60 років Інститутом шлях, не можна не зауважити, що він був складним. У діяльності Інституту були й недоліки та труднощі. Проте за всіх часів він був потрібен державі й суспільству. Інститут постійно підвищує теоретико-методологічний рівень наукових пошуків, спрямовує свої зусилля на неухильне дотримання у своїх дослідженнях засад гуманізму та об'єктивності. Важливим завданням його колективу на перспективу має стати теоретичний внесок у розв'язання актуальних проблем державотворення і правотворення, розвитку демократії і формування громадянського суспільства в Україні, реалізації прав і свобод громадян, гармонізації національного законодавства з європейським і міжнародним правом.

Ці та інші проблеми правової науки стали предметом обговорення на міжнародній науково-практичній конференції «Юридична наука: сучасний стан та перспективи розвитку», яка відбулася 13 травня 2009 р. у Великому конференц-залі Національної академії наук України і була присвячена 60-річчю від дня утворення Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. З вітальним словом на конференції виступив президент Національної академії наук України, академік НАН України Б.Є. Патон. Він відзначив надзвичайно важливий внесок Інституту у розвиток вітчизняної юридичної науки, його численні творчі доробки, згадав декілька поколінь учених-юристів, які вийшли із стін Інституту і прославили його фундаментальними науковими працями. У своїй доповіді директор Інституту академік НАН України Ю.С. Шемшученко охарактеризував сучасний стан юридичної науки та означив основні напрями її розвитку на перспективу.

У роботі конференції взяли участь численні представники української та зарубіжної юридичної науки. З науковими доповідями, зокрема, виступили: директор Інституту правових досліджень Угорської академії наук Ванда Ламм; віцепрезидент Академії правових наук України, академік АПРн України О.В. Петришин; голова Центральної виборчої комісії, член-кореспондент НАН України В.М. Шаповал; директор Інституту законодавства Верховної Ради України, член-кореспондент НАН України О.Л. Копиленко; декан юридичного факультету Московського державного університету, доктор юридичних наук О.К. Голіченков; заступник директора Інституту держави і права Російської академії наук, доктор юридичних наук Ю.Л. Шульженко; заступник директора – керівник Інституту

правових досліджень Національного центру законодавства та правових досліджень Республіки Білорусь, кандидат юридичних наук С.М. Сивець; завідувач відділу міжнародного права та порівняльного правознавства Інституту держави і права ім. В.М. Корещького НАН України, член-кореспондент АПРн України В.Н. Денисов; заступник директора Інституту законодавства та порівняльного правознавства при Уряді Російської Федерації, доктор юридичних наук В.М. Жуйков; завідувач кафедри Московської державної юридичної академії, доктор юридичних наук Г. Ю. Бистров; завідувач відділу публічного права Інституту держави і права академії наук Чеської республіки Я. Барта; професор Львівського національного університету, член-кореспондент АПРн України П.М. Рабінович. У роботі конференції також взяли участь народні депутати України, керівні працівники апарату Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Національної академії наук України, Академії правових наук України, а також науковці, фахівці вищих навчальних та науково-дослідних установ України.

Основними питаннями загальної дискусії на конференції були: теоретико-методологічні засади реформування державної влади і політичної системи в Україні; питання співвідношення державної влади і місцевого самоврядування; утвердження парламентаризму в Україні реалізації як адміністративної реформи в контексті політико-правової реформи; судово-правової реформи в Україні.

За результатами роботи конференції були прийняті відповідні рекомендації. В них, зокрема, відзначено, що після проголошення незалежності держав на пострадянському просторі юридична наука у цих країнах набула нових рис і стала більш творчою у теоретичному обґрунтуванні актуальних проблем державно-правового будівництва. Посилився теоретико-методологічний та порівняльно-правовий аспект юридичної науки. В цілому вона справляє позитивний вплив на практику вирішення актуальних проблем у розбудові демократичної, соціальної, правової держави і громадянського суспільства. Водночас творчий потенціал юридичної науки, зокрема в Україні, використовується ще недостатньо. Більшість економічних і соціальних реформ, а також конституційної, адміністративної, адміністративно-територіальної, судово-правової і інших реформ не є достатньо науково обґрунтованими. Чимало наукових висновків і рекомендацій не базуються на глибокому знанні практики. Існують проблеми, пов'язані з методологією юридичної науки, використанням її прогностичної функції. Українська юридична наука недостатньо спирається на відповідні загальносвітові та європейські стандарти.

Після завершення наукової конференції відбулося урочисте засідання, присвячене ювілейній даті. Його відкрив директор Інституту, академік НАН України Ю.С. Шемшученко. У своєму виступі він охарактеризував основні етапи становлення і розвитку Інституту за 60 років, відзначив його головні творчі здобутки, окреслив завдання і перспективи подальших фундаментальних досліджень у галузі держави і права. Були оголошені привітання колективу Інституту від Президента України В.А. Ющенко, Голови Верховної Ради України В.М. Литвина, Прем'єр-міністра України Ю.В. Тимошенко.

В урочистому засіданні взяли участь і виступили з вітальними промовами Перший заступник Голови Верховної Ради України О.В. Лавринович, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Н.І. Карпачова, голова Центральної виборчої комісії В.М. Шаповал, заступник глави Секретаріату Президента України І.В. Попов, міністр юстиції України М.В. Оніщук, заступник голови

Київської міської державної адміністрації В.С. Журавський, віце-президент НАН України В.М. Геєць, президент Академії правових наук України В.Я. Тацій, ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка Л.В. Губерський, зарубіжні вчені-правознавці, які брали участь у роботі міжнародної наукової конференції, представники низки міністерств і відомств, органів судової влади і прокуратури, вищих навчальних закладів, науково-дослідних установ та ін.

За значний особистий внесок у розбудову правової держави, підготовку юридичних кадрів, багаторічну плідну науково-педагогічну діяльність, високу професійну майстерність та з нагоди 60-річчя утворення Інституту багато його співробітників відзначені державними нагородами. Зокрема, Указом Президента України Віктора Ющенка від 12 травня 2009 р. № 306/2009 директор Інституту Ю.С. Шемшученко нагороджений орденом князя Ярослава Мудрого 3 ступеня, заступник директора В.П. Горбатенко – орденом князя Ярослава Мудрого 5 ступеня, завідувач відділу В.Б. Авер'янов – орденом «За заслуги» 1 ступеня, заступник директора В.П. Нагребельний – орденом «За заслуги» 3 ступеня; головному науковому співробітнику Є.Б. Кубку присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України», а провідному науковому співробітнику О.І. Ющику і вченому секретарю Н.М. Пархоменко – почесне звання «Заслужений юрист України».

Почесною грамотою Верховної Ради України нагороджені: завідувачі відділів О.М. Костенко і В.І. Семчик, провідні наукові співробітники О.Ф. Андрійко і Н.Р. Малишева, старші наукові співробітники П.Ф. Кулинич і Н.К. Ісаєва; Грамотою Верховної Ради України – старші наукові співробітники О.В. Батанов, О.О. Кваша, Т.І. Тарахонич. Почесною грамотою Кабінету Міністрів України нагороджені завідувачі відділів Н.М. Оніщенко і І.О. Кресіна, ректор Київського університету права Ю.Л. Бошицький. Багатьох наукових співробітників було нагороджено відзнаками Національної академії наук України, Вищого адміністративного суду України, Міністерства юстиції України, Київської міської державної адміністрації, Третейської палати України та інших відомств, які тісно співпрацюють з Інститутом.